

LANDBRUGETS PRODUKTIONSMULIGHEDER

FOREDRAG I NATIONALØKONOMISK FORENING DEN 25. MARTS 1941

AF JOHNS. PETERSEN-DALUM

I Indledningen til Bogen »Danmark under den store Krig« af Departementschef Einer Cohn skrives der følgende: »... vor Stilling, ikke blot militært, men ogsaa økonomisk, var saare udsat, fordi dansk Erhvervsliv mere end de fleste andre Landes er afhængig af, at Indførsel af Raa- og Hjælpestoffer til Landbrug og Industri og den til Betaling heraf fornødne Udførsel af forædlede Landbrugsprodukter i videst muligt Omfang opretholdes«.

Dette Uddrag er i al Korthed meget karakteriserende for vor Stilling under Verdenskrigen og er det i og for sig ogsaa under normale Forhold. Hele vort Erhvervsliv er til enhver Tid i højere Grad end i noget andet Land afhængig af, at Udførselen af forædlede Landbrugsprodukter i videst muligt Omfang opretholdes. Og naar det er rigtigt, saa skyldes det den Kendsgerning, at det bogstavelig talt eneste betydende Raastof, vi har, er Jorden og dens Afgrøder. Saa langt den overvejende Del af Industrien bygger paa Raastoffer, som maa hentes i Udlandet, og hele Industriens Velfærd afhænger af, i hvor stor Udstrækning dette overhovedet er muligt. (Det er hele Situationen i Øjeblikket det bedste Bevis for). Under normale Forhold er det muligt at dække Industriens Raastofbehov paa Basis af de Beløb, som Landbrugseksporten indbringer. Og det vil det altid være, naar blot der opretholdes en naturlig Balance mellem Industrierhvervenes og Landbrugserhvervets Udvikling og Landbrugets Krav til rentabel Produktion og dets Afsætningsmuligheder til enhver Tid respekteres. At paastaa, at dette har fundet Sted i Aarene ret forud for den nuværende Krigs Udbrud, turde være en mild Overdrivelse. De store Beskæftigelsesvanskeligheder, som uimodstaaeligt taarnede sig højere og højere op i disse Aar, havde inderst inde deres Rod i den simple Kendsgerning, at Forholdet mellem Industri og Landbrug udvik-

lede sig skævt. Den af enhver kendte Opgørelse over Landbrugets Gældsforhold viste klart, at Landbrugets Købeevne i disse Aar var ganske minimal. En meget stor Part af Landbefolkningen levede paa Eksistensminimum, hvilket ogsaa bevises derigennem, at Landbruget simpelthen maatte skyde en stor Del af Arbejdskraften fra sig i de daarligste Aar, hvilket atter resulterede i, at blot Forholdene et enkelt Aar var noget bedre, var det umuligt for Landbruget at faa Arbejdskraften tilbage. Var denne Udvikling, som den i det store og hele formede sig til Trods for stærk Modstand fra Landbrugets Side, fortsat, vilde det blot have været et Spørgsmaal om Tid, naar hele det økonomiske Grundlag for Erhvervslivet i Danmark var brudt sammen. Det maa være Grundloven i ethvert sundt Samfunds Økonomi i Lighed med enhver rationel Bedrift, at Erhvervsliv og Produktionsanlæg til enhver Tid er i Overensstemmelse med de naturlige Vilkaar.

Jeg fremfører *ikke* disse Synspunkter drevet af Selvretfærdighed eller af Bitterhed, men jeg gør det, fordi jeg tror, at Begivenhedernes Udvikling vil være i Stand til at faa alle, ogsaa uden for Landbruget, til at indse Rigtigheden deraf, og i det Haab, at man i Fremtiden, hvis der bliver Lejlighed dertil, vil undgaa de for hele Landet meget uheldige Følger af en skæv Opfattelse af disse Ting.

Det anføres ofte, at dog ikke alene Landbruget, men ogsaa Industrien bidrager til at fremskaffe Betalingsmidler over for Ulandet; dette kan dog kun gælde Eksportindustrien. Ligeledes fremføres det gerne, at Landbruget selv indfører for flere Hundrede Millioner Kroner Hjælpestoffer. Det er rigtigt; men det er ogsaa rigtigt, at Valuta til disse Varer, hovedsagelig Kunstgødning og Oliekager, bringer et mangedoblet Beløb hjem i Eksportværdi, som Industrien kan købe Raastoffer for. Kun ved Brugen af disse Importvarer kan Jorden bringes op paa sin fulde Ydeevne. Denne Import vil ganske selvfølgelig blive taget op i naturlig Udstrækning igen den Dag, det er muligt. Og bliver det ikke muligt, saa er det givet, at Landbrugseksporten ikke kan bringes op paa de tidligere Højder, hvilket atter vil betyde forringede Muligheder for Industriproduktionen til Hjemmemarkedet. I hvor høj Grad, det er muligt ved Omlægning af Driften at neutralisere dette Forhold, vil fremgaa af et senere Afsnit af mit Foredrag.

Nu vil jeg imidlertid gerne forhindre, at man skulde faa Indtryk af, at jeg er blind for Betydningen af Arbejdskraften som Produktionsfaktor.

Saaledes er f. Eks. ikke alene Jordens intensivere Udnyttelse Aarsag til, at det omtalte Indførselsbeløb til Landbrugets Hjælpstoffer forvandles til et flerdoblet Udførselsbeløb. En Del af dette er naturligvis Arbejdsløn. Arbejdskraften er en af Landets vigtigste Produktionsfaktorer, men af sekundær Art i Forhold til Jorden. Rigelig Arbejdskraft er kun et Aktiv for det Samfund, der forstaar at tilvejebringe Mulighederne for at gøre Brug af den. I modsat Fald vil et stort Fond af Arbejdskraft forvandles fra et frugtbringende Aktiv til et dødbringende Passiv. Og her er det alene Realiteter, det kommer an paa. Dette er Tidens Lære, at der er to Muligheder: at føre Raastofferne til Arbejdskraften eller Arbejdskraften til Raastofferne.

Som tidligere fremhævet er Landbrugseksporten en Betingelse for Industrierhvervene. Men det er ikke nok at udføre og faa Betaling derfor. Det er af afgørende Betydning at faa denne Betaling rigtig anvendt igen. En død Kapital er intet, absolut intet værd for et Land.

Jeg skal her straks vende mig til Øjeblikkets Vanskeligheder. Situationen er den, at til Trods for en stærkt formindsket Eksport er der ingen Vanskeligheder forbundet med at skaffe de nødvendige Betalingsmidler, idet vore Indkøbsmuligheder er meget stærkt begrænsede. Som Følge heraf opstaar en Situation, som under normale Tider vilde svare til, at Landbruget af en eller anden Grund var meget stærkt ekstensiveret. Befolkningens Behov kan vanskeligt dækkes i hvert Fald kun ved udstrakt Anvendelse af Surrogater, og hundrede Tusinder af Industriarbejdere kan ikke beskæftiges.

Det er naturligt, at Landbruget under disse Forhold er villigt til i saa vid Udstrækning, som det overhovedet er muligt, at bidrage til at afbøde Vanskeligheder. Om Viljen hertil bør der ikke herske Tvivl. Men Viljen alene er ikke nok. Evnerne maa vurderes, og Landbrugets egne forøgede Byrder tynger haardt.

Som Udtryk for Landbrugets Produktionsevne taget under eet kan bruges en Opgørelse af Høstudbyttet, saavel Korn som Grøntfoder og Roer, omregnet i Afgrødeenheder. En Afgrødeenhed er 100 Foderenheder lig Foderværdien i 100 kg Byg. Som Grundlag for alle Beregninger angaaende saavel Husdyr- som Planteproduktionens Tilrettelægning kan Gennemsnitstallet for Aarene 1934—38 tjene. Dette udgjorde 109.6 Millioner Afgrødeenheder. Sammenligner man dette Tal med tilsvarende for 50 Aar siden, viser det sig, at Høstudbyttet nu er ca. 2½ Gang saa stort.

Af mere Interesse er det dog at sammenligne med Tiden omkring Verdenskrigens Udbrud, idet den Situation, Danmark i Dag staar i, har mange ydre Lighedspunkter med Forholdene under den sidste Del af forrige store Krig. Danmark havde dengang gennemsnitlig i Aarene 1914—16 en Høst, som svarede til ca. 65 Millioner Afgrødeenheder. Indførslen af Korn og Foderstoffer svarede til mellem 10 og 15 Millioner Afgrødeenheder, saaledes at der ialt stod ca. 80 Millioner A. E. til Raadighed. Hornkvægbestanden udgjorde i de samme Aar ca. 2.5 Millioner Stk., heraf var 1.3 Millioner Malkekøer. Den samlede Mælkeproduktion laa paa ca. 3500 Millioner kg.

Som Følge af den uindskrænkede Ubaadskrig, der blev gennemført fra Foraaret 1917, faldt Mængden af indført Korn og Oliekager meget stærkt, men helt afskaaret fra Tilførsler var Danmark dog kun i 1918. Denne Afspærring i Forbindelse med den meget ringe Høst i 1917 — 20 % under middel — medførte, at der Efteraaret 1917 kun var ca. 50 Millioner A. E. til Raadighed. Danmarks Hornkvægbestand faldt fra Februar 1917 til Februar 1918 med godt 12 % til 2.1 Millioner Stk. Bestanden af Malkekøer dog kun med 8 %; men da Nedskæringen ikke svarede til Nedgangen i den Mængde Foder, der stod til Raadighed, maatte Mælkeproduktionen falde uforholdsmæssigt, nemlig til under Halvdelen af, hvad den var i 1914. Svinebestanden var i 1918 0.6 Millioner mod 2.5 Millioner i 1914. Udførslen af Flæsk var i 1914 147 Millioner kg og i 1918 kun 3 Millioner kg. For Smør var de tilsvarende Tal henholdsvis 95 Millioner kg og 15 Millioner kg.

Paa Grund af det stærkt øgede Høstudbytte i Aarene siden Verdenskrigen vil den fuldstændige Afspærring for udenlandske Tilførsler ikke faa de samme katastrofale Følger nu som dengang, hvor Landbrugseksporten faktisk svandt ind til intet. Stigningen udgør for Kornhøstens Vedkommende ca. 48 %, medens Rodfrugt- og Græsmarksafgrøderne viser endnu større Fremgang. Derimod var den samlede aarlige Indførsel af Korn og Oliekager i Aarene 1934—38 kun lidt større end i 1914—15. Den forøgede Høst blev udnyttet derigennem, at Svinebestanden steg med 30 %, og Mælkeproduktionen med 50 %. (Aarsagen til den stærke Stigning i Mælkeproduktionen er dels en forøget Kvægbestand paa 30 %, dels højere Ydelse pr. Ko).

Den aarlige Indførsel af Korn var de senere Aar paa 660.000 Tons og af Oliekager paa 850.000 Tons, svarende til 6.5 og 8.5 Millioner Afgrødeenheder. Derigennem er den danske Høst af

proteinfattige Fodermidler blevet suppleret med ca. 300 Millioner kg Æggehvide eller omtrent 40 %, hvilket har muliggjort en aarlig Mælkeproduktion paa ca. 5400 Millioner kg og en Produktion paa godt 4 Millioner Stkr. Slagterisvin.

Indførsel af Foderstoffer er vi nu afskaaret fra. Som Følge heraf vil de Planteprodukter, der efter Høsten 1941 vil være til Raadighed, alene blive hjemmeavlede Produkter, og ved Beregningen af den samlede Mængde maa vi gaa ud fra de nævnte 109.6 Millioner A. E., idet vi forudsætter normale Høstforhold.

En anden Forudsætning for dette Tal er imidlertid ogsaa tilstrækkelig Gødskning. Den Staldgødning, der produceres i det sidste Aar, er betydelig mindre indholdsrig end sædvanlig, hvilket skyldes, at Indførslen af Foderstoffer er bortfaldet. Navnlig gør Udeblivelsen af Olickager Staldgødningen kvælstoffattig. Hvis man vil opretholde normal Høst, vil det være nødvendigt at tilføje Jorden følgende Mængder af Kunstgødning ud over Normalforbruget:

140.000 Tons	Kvælstofgødning,
100.000 »	Superfosfat,
26.000 »	Kaligødning

eller ialt ca. 40 % udover Normalforbrug. Saa vidt man kan bedømme Situationen i Øjeblikket, vil det ikke være muligt at faa forøget Indførsel af Kvælstofgødning. For Superfosfatens Vedkommende kan man gaa ud fra, at al Indførsel praktisk taget er udelukket. Kun for Kaligødningens Vedkommende kan der regnes med øget Indførsel. Man maa derfor regne med en Nedgang paa 7 % eller 7.2 Millioner A. E. i Danmarks normale Høst.

Alt ialt vil der sandsynligvis kun være godt 100 Millioner A. E. til Raadighed i Aaret 1941—42 imod normalt 125—130 Millioner A. E.

Dyrkningen af Danmarks Jord skal først og fremmest sikre:

1. Befolkningens Forsyning med vegetabiliske Næringsmidler.
2. De nødvendige Mængder af Sædekorn og Markfrø.
3. Industriens Forsyning med vegetabiliske Raastoffer i den Udstrækning, dette maatte være muligt, og som det findes paa krævet.
4. Opretholdelse af den størst mulige Husdyrproduktion med det Formaal i første Række at forsyne Befolkningen med animalske Næringsmidler og dernæst skabe Mulighed for en Eksportproduktion til Bytte med nødvendige udenlandske Varer.

Hvad angaar Befolkningens Forsyning med vegetabiliske Næringsmidler maa man tage i Betragtning, at Behovet herfor er betydeligt større end under normale Forhold, idet de øjeblikkelige Forhold medfører, at en Del af Befolkningens Forbrug flyttes fra animalske til vegetabiliske Næringsmidler af den simple Grund, at de vegetabiliske Næringsmidler er billigere og produceres i større Mængde.

Tidligere blev der indført en Del Hvedemel eller Hvede til Formaling her i Landet foruden enkelte andre vegetabiliske Næringsmidler. I Øjeblikket skal den danske Planteproduktion ikke alene dække hele det normale Forbrug, men ogsaa det ekstraordinære, som opstaar paa Grund af den større Efterspørgsel.

Man kan gaa ud fra, at der til Befolkningens Forsyning medgaar:

Af Mel og Gryn 510.000 Tons,
af Spisekartofler 500.000 Tons.

Tilsammen svarende til ca. 6.5 Millioner A. E.

Under de nuværende Forhold bliver Befolkningens Ernæring let ensidig, og det vil derfor være af stor Betydning at faa avlet saa rigelige Mængder af Frugt og Grøntsager som muligt for at faa dækket Behovet for Vitaminer og Mineralstoffer. Der dyrkes i Almindelighed mindre Mængder Grøntsager, f. Eks. Gulerødder, Grønkaal o. l. direkte »i Marken«. Det vil sikkert være formaals-tjenligt i den kommende Tid at ofre yderligere Jord i Marken for at sikre de nødvendige Mængder Grøntsager til disse Formaal.

Posten: Forsyningen med Korn og Markfrø til Udsæd burde maaske egentlig have været nævnt allerførst; thi det er ganske nødvendigt at sørge for tilstrækkelige Mængder heraf.

Med Hensyn til Korn og Læggekartofler vil der kunne opstaa Vanskeligheder, saafremt den enkelte Landmand ikke er forsynlig eller maaske fristes meget stærkt af Kornmanglen til at fodre Saa-sæden op, men ellers ikke.

Danmark har igennem mange Aar haft en Frøavl, der inden for de fleste Arter dækkede Forbruget. Der er intet, der tyder paa, at der under de nuværende Forhold skulde være Vanskeligheder ved at videreføre denne Avl. Kun for ganske enkelte Frøarters Vedkommende finder der ingen Avl Sted her i Landet. Det er desværre netop Tilfældet med forskellige Bælgsædarter, herunder Lucerne, som navnlig har meget stor Betydning for at dække Proteinmangelen, fordi de er nogle af de bedste Producenter af Protein. Det er derfor nødvendigt, at man sætter alt ind paa at sikre Indførsel af dette Frø, saa vidt Forholdene tillader det.

Det tredje Punkt er det meget paatrængende Spørgsmaal om, indenfor hvilke Omraader og i hvor stor Udstrækning det danske Landbrug under den nuværende Situation i højere Grad end hidtil kan forsyne Industrien med Raastoffer.

Under normale Forhold har Landbruget paa en Række Omraader forsynet Industrien med vegetabiliske Raastoffer, saaledes Sukkerroer til Sukker og Sprit, Kartoffler til Mel og Sprit og Korn til Øl.

Der har i Gennemsnit af Aarene 1934—38 været dyrket Sukkerroer til Fabrik paa 41.000 ha, hvilket er ca. 1½ % af Arealet indenfor Omdriftens 2.7 Millioner ha. Det indenlandske Forbrug er paa 187.2 Millioner kg, Produktionen er ialt 191.4 Millioner kg, hvoraf der er udført 16.0 Millioner kg. Til Gengæld er der indført 13.7 Millioner kg, saaledes at den reelle normale Overskudsudførsel er paa 2.3 Millioner kg.

Under de nuværende Forhold er Sukker et fortrinligt Betalingsmiddel for Varer fra de andre nordiske Lande, der har et udækket Behov af Sukker. Det er betydeligt mere, end vi kan afse ved Hjælp af Rationeringen. Der er saaledes en Del, der taler for at foretage en Udvidelse af Arealerne med Sukkerroer til Fabriksbrug. Der er heller ingen Tvivl om, at dette rent driftsmæssigt tiltaler Landmanden; thi saavel Affaldet som Bladene repræsenterer en betydelig Foderværdi, og Sukkerroer i Omdriften er en Vinding i Sædskiftet med Hensyn til at holde Jorden ren.

Det er ikke i Øjeblikket muligt at fastslaa Størrelsen af den fremtidige Sukkerproduktion; men der kan uden Skade regnes med en Levering paa Fabrik paa 20 % over det normale. Da Gødsningen bliver ringere, kan Udvidelsen af Arealet anslaaes til 25 %, hvilket vil sige, at de 41.000 ha forøges til godt 51.000 ha, hvilket der nok skulde være Frø til.

Siden 1933, hvor den særlige Kartoffelmelsordning blev gennemført, har Danmark dækket sit Forbrug af Kartoffelmel gennem egen Avl, og i de sidste Par Aar har der ligeledes været fremstillet Kartoffelsagogryn. Forbruget af Kartoffler til disse Formaal har gennemsnitligt været 60.000 Tons; men Forbruget har de senere Aar været stigende, saa det vil være klogest at regne med et Behov af 70.000 Tons. Dertil kommer Spritfabrikkernes Forbrug, der har været paa godt 30.000 Tons aarligt og menes at kunne ligge nogenlunde fast, saafremt vi ikke skal til at producere Motorsprit, saaledes at det samlede Forbrug af Kartoffler til Industrien skulde

blive paa omkring 100.000 Tons. Hverken areal- eller dyrkningsmæssige Forhold skulde være en Hindring for dette.

Sprittfabrikkerne har foruden Kartoffler hidtil anvendt en Del Melasse, Majs, Byg og Hvede.

Bryggeriernes Forbrug af Byg til Ølfabrikation har de senere Aar ligget paa ca. 30.000 Tons om Aaret plus en Del Majs, Ris og Sukker, hvilket sidste der formentlig maa gives Afkald paa. Tildelingen af Korn til Øl vil i 1940—41 sandsynligvis komme til at ligge noget under det sædvanlige Forbrug, hvilket der ikke er noget at sige til, tværtimod. Selv om Bryggerierne skulde komme til at indskrænke Produktionen lidt, klarer de sig nok igennem Vanskelighederne. I hvert Fald har Kornpriserne ikke de foregaaende Aar været en Hindring for Konsolidering.

Det paakrævede Areal til Fremskaffelse af de her nævnte Raastoffer vil løseligt anslaaet ligge mellem 60 og 70.000 ha. Det er Afgrøder, hvis Avl i enhver Henseende er velkendt af Landbruget. De er indgaaet i Driften i et Omfang, der tillader en gennemført Tilpasning til Jordbunds-, Gødsknings- og Arbejdsforhold i den enkelte Bedrift, og da de har bestaaet Rentabilitetsprøven i Tider med normale Indførselsforhold, kan de i enhver Henseende betragtes som Afgrøder, som Industrien kan betragte som varige Raastofkilder.

En anden Ting er Dyrkning af de saakaldte egentlige Industriplanter. Hele dette Spørgsmaal er for Tiden bragt meget stærkt i Forgrunden i den offentlige Diskussion om Landbrugets Driftsomlægninger, ja, fra visse Sider bliver det endogsaa fremstillet som et for Samfundet saa vigtigt Problem, at det overskygger alt andet. Jeg skal ikke nægte det den Betydning, som det reelt har med Hensyn til at afhjælpe visse Vare mangler og skaffe Beskæftigelse til en Del Industriarbejdere. Set med nøgternt Blik fra Landbrugets Side indtager Problemet en meget beskedent Plads, hvilket de Arealstørrelser, der reelt kan blive Tale om, tydeligt viser for enhver, der kender lidt til Landbrug. Ikke desto mindre er naturligvis hele Spørgsmaalet taget op til lige saa grundig Behandling som ethvert andet.

Under normale Forhold indfører Danmark Hovedparten af sit Forbrug af vegetabiliske Olier og Spindstoffer, Garn og Metervarer fra Udlandet. Det aarlige Forbrug af vegetabiliske Olier kan anslaaes til ca. 70.000 Tons til Fremstilling af Næringsmidler og ca. 20.000 Tons til teknisk Brug, ialt ca. 90.000 Tons, som hovedsagelig blev fremstillet her i Landet af indkøbt olieholdigt Frø. I 1938

havde Indførslen af de vigtigste, vegetabiliske Spindstoffer, Garn og Metervarer, en Værdi af 85 Millioner Kroner.

Efter Beregning, foretaget af Forstander Lunden, Lyngby Forsøgsstation, skal der dyrkes Olieplanter paa 200—300.000 ha for at dække det normale Forbrug af vegetabiliske Olier, Spindhør og Hamp paa et Areal paa ca. 60.000 ha for at dække det normale Forbrug af Raavarer, Garn, Traad og Metervarer af Hør, Bomuld, Hamp og andre grove Spindstoffer.

Det er formentlig disse Arealstørrelser, der spøger i mangen Hjerne.

Før den 9. April kunde den danske Industri skaffe sig Hovedparten af disse Raastoffer fra oversøiske Lande billigere, end vi selv kunde fremstille dem. Man foretrak derfor at benytte en Del af den Valuta, der blev hjembragt her til Landet, til Indkøb af disse Raastoffer i Stedet for at iværksætte en dyrere Hjemmeproduktion.

Dyrkningen af disse Raastoffer maatte under de for Landbruget givne Vilkaar medføre en væsentlig Fordyrelse, som Samfundet ikke kunde være interesseret i ud fra den Betragtning, at man ikke kunde konkurrere med de Lande, hvor de givne Produktionsforhold var gunstigere end i Danmark. Her er de dyrkningsmæssige Muligheder af en saadan Art, at der kunde bringes langt større Værdier ud af Jorden ved at benytte den til de for vort Klima egnede Foderafgrøder og omsætte disse gennem et rationelt Husdyrhold.

Alligevel blev Spørgsmaalet om at gaa i Gang med en udvidet Dyrkning af disse Industriplanter rejst af Landbruget selv allerede i Slutningen af 1939, da Tilførselsvanskelighederne begyndte at melde sig. Der blev i Vinterens Løb planlagt Oprettelse af flere Skætterier, og der blev til disse tegnet ialt 2200 ha, heraf 1400 ha med irske Stammer, der decideret er Spindhør, og ca. 800 ha med den frørige Spindsort »Concurrent«. Med Hensyn til Dyrkningen af Oliehør var Interessen ikke særlig stor paa det paagældende Tidspunkt, hvor vi endnu kunde faa en Del Raastoffer fra Udlandet. Dog tilrettelagde Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger allerede i Efteraaret 1939 en Tegning af ca. 500 ha med Oliehør.

Begivenhederne omkring den 9. April medførte, at Spørgsmaalet om Dyrkning af Oliehør atter blev taget op. Men paa Grund af det sene Tidspunkt blev der i 1940 kun gennemført en Dyrkning af Oliehør paa ca. 2700 ha.

Arealerne med Oliehør blev tilsaaet sent, og de daarlige Vækst- og Høstforhold har desuden medført, at Udbyttet har været relativt lavt, dog stærkt varierende fra Avler til Avler. Foruden et lavt Høstudbytte maa man for Frøets Vedkommende regne med ringe Holdbarhed paa Grund af et relativt højt Vandindhold og mindre god Spireevne.

Den 5. December 1940 afgav det nedsatte Udvalg for Industriplanter en Redegørelse til Landbrugsraadet om Dyrkningen af Industriplanter.

Det blev her fastslaaet, at der ikke i Foraaret 1941 kunde gennemføres en Dyrkning af Spindhør eller Oliehør, som blot tilnærmelsesvis kunde dække Danmarks Forbrug af vegetabiliske Olier og Spindstoffer. Samtidig gjorde Udvalget opmærksom paa Nødvendigheden af, at der blev sat ind paa at udnytte de Muligheder, der forelaa. Imidlertid er der en Del Forhold, der nøje maa tages i Betragtning, før man gaar fuldt og helt ind for at udvide Avlen af disse Industriplanter stærkt. — Anser man det for ønskeligt eller paakrævet at udvide Avlen med Spindhør saa stærkt, at vi bliver helt eller tilnærmelsesvis selvforsynende med Spindstoffer, skal der bindes saa store Kapitaler i nye industrielle Anlæg, at det vil blive nødvendigt at gennemføre visse Garantiforanstaltninger. De bestaaende og de hidtil planlagte Skætterier vil kunne behandle Avlen fra et Areal paa 5—6000 ha. Der skulde derefter være Udsæd til yderligere 1—2000 ha, men Oprettelsen af et Skætterier, svarende til 4—500 ha, koster i Dag ca. 400.000 Kroner eller 1000 Kroner pr. ha. Det vil i Virkeligheden sige, at de Jorder, der paatænkes anvendt til Spindhør, fordyres med 1000 Kroner pr. ha, saafremt Landmændene selv og alene skulde paatage sig Oprettelsen af Skætterier. Og selv om det gennem visse Statsgarantier blev muligt for det Antal Skætterier, Regeringen maatte anse for hensigtsmæssigt, at afskrive Anlægskapitalen over en Aarrække, saa vil Problemet med Afskrivning af et eventuelt, men højst sandsynligt Konjunkturtab lige fuldt bestaa. Oprettelsen af Skætterier bør derfor ikke forceres videre end der fra Regeringens Side er Mulighed for eller Vilje til at opretholde Hør dyrkning paa længere Sigt her i Landet.

For Oliehørrens Vedkommende har man søgt at sikre de Partier af Frø af Avlen 1940, som er nogenlunde egnet til Udsæd. Det er ikke her nødvendigt at garantere Afsætningen af mere end et Aars Høst paa Hjemmemarkedet, idet der i Forvejen er et tilstrækkelig stort Fabrik- og Maskinanlæg til at presse Oliefrøene.

Ud over, hvad der her er nævnt, er det af afgørende Betydning at faa Indtjeningsmulighederne ved Dyrkningen fastlagt, saa den enkelte Landmand kan tage Stilling til Sagen. Ganske vist har Kendskabet til Hør dyrkning saa smaat vundet Udbredelse de sidste Aar, men det store Flertal af Landmænd er ukendt dermed, og det koster altid Lærepenge at tage en ny Produktion op. Endvidere er der visse driftsmæssige Vanskeligheder forbundet med Hør. Spindhørren skal helst placeres efter Roer, idet der af Hensyn til flere Ting ikke maa være Ukrudt deri. Det vil sige, at den helst skal ind i Stedet for Korn, og man kan sige sig selv, at det kan ikke lade sig gøre i Øjeblikket. Oliehørren maa heller ikke fortrænge Kornet, og Græsmarkerne kan absolut ikke nedskæres paa et Tidspunkt, hvor det for Kvægholdet betyder mere end noget andet at avle betydelig større Mængder Hø end sædvanligt. Det vil sige, at der bliver kun Plads til Oliehørren i Roemarkerne. For det første vil det heller ikke være heldigt at nedskære Roearialet af visse Grunde, der bliver givet nærmere Omtale senere, og for det andet vil man kunne forstaa Vanskelighederne ved at erstatte den Afgrøde, der betyder mere end nogen anden for Markernes Renholdelse — nemlig Roerne — med en Afgrøde, der mere end nogen anden forurener Jorden.

Den 12. December 1940 blev der nedsat to nye Udvalg, der skulde arbejde særskilt med henholdsvis Spind- og Oliehør.

Udvalget vedrørende Oliehørren fastslog, at der for 1941 er Udsæd til ca. 4000 ha med Oliehør, medens der for Sennepens Vedkommende er Udsæd til de Arealer, der kan tegnes. Endvidere er der udarbejdet Formularer til Standardkontrakter for henholdsvis Oliehør og Sennep. Baade for Oliehør og Sennep fastsættes Afregningen til Dyrkerne saaledes, at der for Frøet af en bestemt Standardkvalitet betales $3\frac{1}{2}$ Gang Bygprisen. I Kontrakterne er der desuden udformet nærmere Betingelser for Tilbageleveringen til Dyrkerne af de pressede Hør- og Sennepskager. Disse Kager er naturligvis et vigtigt Moment for at tilskynde Folk til at avle Oliehør og Sennep, men Prisen for Kagerne er høj.

Disse Betingelser er Oliemøllerne gaaet ind paa, dog med den udtrykkelige Forudsætning, at Staten giver de i Oliehør dyrkningen interesserede Oliefabrikker Eneret paa Importen af Hørfrø, Linolie og Fernis eller Erstatningsprodukter for disse, indtil Risikomomentet for Oliemøllerne er bortfaldet. Ogsaa for Tegningen af Senneparealer kræves lignende Garantier.

Udvalget vedrørende Spindplanter regner med, at der efter de

foreliggende Oplysninger vil være Frø til Udsæd til ca. 7000 ha med Spindhør.

Prisen bør mindst svare til, at Avlerne opnaar en gennemsnitlig Nettoindtægt (efter Dækning af Ekstraudgifterne ved Dyrkning af Spindhør) pr. ha, der ligger $33\frac{1}{3}$ % højere end Indtægten af en Bygafgrøde. (Prisen for afleveringspligtigt Korn, eventuelt Børsnoteringen).

Bliver der imidlertid i den nye Kornordning ikke Lempelser i Afleveringspligten for Korn for de med Spindhør dyrkede Arealer, maa Spindhørrrens Overpris i Forhold til Byg forhøjes i Tilfælde af, at Prisforholdet mellem afleveringspligtigt Korn og Frihandelskorn ændres væsentligt.

Dette Udbytteforhold bør ogsaa gælde for Afregningen for Høsten 1940, idet den endelige Afregning ikke er sket endnu og derfor har afgørende Indflydelse paa Tegning af Arealer til Høst 1941.

Til Priserne paa saavel Oliehør som Spindhør er at sige, at de ingenlunde er fastsat for højt, hvis man skal forvente udvidet Dyrkning. Oliehørrren giver højst $\frac{1}{3}$, undertiden kun $\frac{1}{4}$ af Bygudbyttet. For begge Sorters Vedkommende gælder det, at hvis man avler Byg i Stedet for og omsætter dette gennem Husdyrholdet, saa vil der med de nuværende Prisforhold for Husdyrprodukter og afleveringspligtigt Korn kun i ganske enkelte Tilfælde være noget ekstra tjent ved Hørrren, selv om det kontante Nettoudbytte virkelig lægges $\frac{1}{3}$ over det, der svarer til Byggens Afleveringspris.

Til Hampen, der er en Kortdagsplante, egner vort Klima sig ikke godt, men den kan dog dyrkes paa Mosearealer og Dyndjord, hvor den ogsaa godt kan gøre lidt Gavn ved at kvæle en Del Ukrudt. Vi har Brug for den til Rebslagerier, Tovværk og Selvbindingarn.

Der er Vanskeligheder ved Dyrkningen af Raps, navnlig Krydsningsfare, men den indeholder 35 % Fedt, hvoraf der kan fremstilles Smøreolier, saa der kan nok være Grund til at anvende den Smule Udsæd, der findes.

Sennep er mere en Krydderplante, som Arealerne de senere Aar er udvidet med, men den kan udmærket anvendes til Oliepresning, hvorved der kan udvindes godt 20 % Olie. Vi har Udsæd nok til ret store Arealer. Prisen kan, hvis den udarbejdede Standardkontrakt gennemføres, regnes at blive $3\frac{1}{2}$ Gang Bygprisen, og Kagerne kan faas tilbage paa visse nærmere fastsatte Betingelser (50 % af Frøprisen, Oliefrøkager 55 % af Frøprisen).

Valmuen kan ogsaa anvendes. Der er fremkommet Arter med lukkede Kapsler, saa Frøet ikke spildes. Den har et særligt højt

Olieindhold, 40—50 %, og den giver en fin Olie og mest Olie pr. ha. Det er ikke store Arealer, vi kan have med den, men Landbrugets Opmærksomhed er rettet ogsaa mod den.

Det fremføres ofte, at navnlig i Husmandsbruget er der gode Betingelser og store Fortjenstmuligheder ved at dyrke en eller flere af de her nævnte Industriplanter, maaske ogsaa Tobak, som jeg dog ikke her skal komme nærmere ind paa. I de smaa Landbrug skal man leve af Arbejdsfortjenesten, og derfor kan det ogsaa være rigtigt, at disse Afgrøder, der er meget arbejdskrævende, naar de dyrkes paa ganske smaa Arealer, og hvor der udelukkende anvendes Haandkraft, netop egner sig til Landbrug. Dog vel at mærke: kun hvis Produktionen er i Stand til at dække disse i Virkeligheden uhyre Arbejdsomkostninger. Ruskning af en Skæppe Land Spindhør er en Dags Arbejde for en Mand; men en god Ruskemaskine kan gøre 40 Mands Arbejde. Det er Gang paa Gang fremhævet af Sagkundskaben paa disse Omraader, at netop disse Afgrøder, Spindhør, Hamp, Tobak, Valmue o. s. v. kræver Dyrkning paa store Arealer for at blive rentabel og konkurrencedygtig med Ulandet.

Det fjerde og sidste Punkt er Opretholdelse af den størst mulige Husdyrproduktion med det Formaal i første Række at forsyne Befolkningen med animalske Næringsmidler og dernæst at skabe Mulighed for en Eksportproduktion til Bytte med nødvendige udenlandske Varer.

Jeg skal ikke opholde mig længe ved Betydningen af hele dette Spørgsmaal; thi den er saa indlysende, at enhver ganske umiddelbart har Forstaaelsen deraf. Befolkningens Forsyning med animalske Fødevarer er et Krav, der i enhver Henseende maa respekteres. Dog er det muligt at indrømme Berettigelsen af, at Forbruget af disse Varer i nogen Grad erstattes med et større Forbrug af vegetabiliske Levnedsmidler. Denne Udvikling er allerede naturligt paa-begyndt og letter i nogen Grad Landbruget derigennem, at Produktionen af Plantenæringsstoffer direkte til Menneskeføde lægger Beslag paa mindre Arealer end Produktion af forædlede Husdyrprodukter, idet Husdyrenes Vedligeholdelsesfoder spares. Denne Lettelse er dog ret beskeden i Forhold til det samlede Forbrug. Leverancen af Mælk, Smør, Ost, Kød og Flæsk til Hjemmemarkedet maa i hvert Fald tilnærmelsesvis opretholdes.

Betydningen — eller rettere sagt Nødvendigheden — af i Øjeblikket at opretholde en saa stor Eksportproduktion som muligt,

skal jeg undlade at beskæftige mig med, fordi dette ikke egner sig til offentlig Omtale.

Som Grundlag for en Tilrettelægning af Produktionen af Foder maa bruges de Redegørelser over Landbrugsproduktionens Tilrettelægning, som fremkom i Efteraaret 1940 og i Foraaret 1941 fra det Udvalg, der nedsattes af Landbrugsraadet straks efter 9. April.

For at komme til et Skøn over, hvor stort Husdyrhold, der kunde opretholdes, maatte man gaa ud fra en anslaaet Størrelse af Høsten 1940 og fra den samlede Planteproduktion trække først Forbruget udenfor Landbruget. Dette er Befolkningens Forsyning med Korn, Kartofler og Sukker og Forbruget af Foder til Heste uden for Landbruget, anslaaet at ville vokse til 40.000 Stkr. For det andet maatte man regne med Forbruget til Udsæd. Tilbage blev ca. 88 Millioner Afgrødeenheder + Affaldsprodukterne fra Mejeribruget, Skummetmælk og Valle. Paa Grundlag heraf blev det undersøgt og angivet, hvorledes denne Fodermængde mest rationelt burde udnyttes, det vil sige i hvilket Forhold de forskellige Husdyrgrupper skulde nedskæres.

Man maatte i Henhold hertil regne med at opretholde:

- 1) normal Hestebestand,
- 2) en Svinebestand, svarende til en Produktion af 2.000.000 Slagterisvin,
- 3) en Fjerkræbestand svarende til 7.000.000 Aarshøner og
- 4) normal Faarebestand.

Hestebestanden kan ikke formindskes, navnlig i en Tid, hvor Landbruget saavel som andre Erhverv i høj Grad savner Brændselsolie. Faarebestanden maa heller ikke nedskæres, den burde snarere forøges af Hensyn til Uldsituationen.

Man var endvidere klar over, at Svine- og Fjerkræbestanden vilde blive skaaret betydelig stærkere ned end Kvægbestanden, idet disse to Grupper hurtigst og billigst igen kan bringes op paa normal Størrelse. Man har regnet med som mest formaalstjenligt — for at komme i Overensstemmelse med Foderbeholdningerne — at nedskære Ungkvægbestanden med 22—23 % og Malkekøerne med et Sted mellem 6.5 og 12.5 %.

Hele dette Spørgsmaal om Nedskæringens Størrelse maa naturligvis i Praksis overlades til den enkelte Landmands Skøn over Foderbeholdningerne paa Gaarden og forskellige andre Forhold. Det har vist sig, at medens de anslaaede Retningslinier er fulgt for Svinenes og Hønsenes Vedkommende, saa har Landmændene holdt igen med Hensyn til at reducere Kvægbestanden. Dette maa

ingenlunde ses som et Udslag af Stædighed eller Egenraadighed, hvad man nu vil kalde det. Det hænger sammen med hele Kvægholdets fundamentale Betydning i et Landbrug, en Betydning, som det maaske er vanskeligt for Ikke-Landmænd at erkende fuldt ud, og som jeg derfor skal forsøge i Korthed at redegøre for.

Naar man sammenligner Brug af forskellige Driftstyper, hvilket er gjort i Landøkonomisk Driftsbureau's Beretning, falder det stærkt i Øjnene, at Brug med stort Kvæghold i Forhold til Arealet gennemgaaende viser størst Afkastningsevne. Jeg gaar ud fra Gennemsnitstal af Aarene 1929 til 1938. Der er skelnet mellem Ejendomme med stort, middelstort og lille Kvæghold, svarende til 1 Ko pr. 2.2 Tdr. Ld., 1 Ko pr. 3 Tdr. Ld. og 1 Ko pr. 4.4 Tdr. Ld. (+ tilsvarende Opdræt). I Brugene med det store Kvæghold var der et Bruttoudbytte paa Kr. 716 pr. ha, i Brugene med de smaa Besætninger kun Kr. 456 pr. ha. Nu er Driftsomkostningerne selvfølgelig ogsaa betydeligt større i de første, men Slutresultatet bliver dog et Nettoudbytte paa henholdsvis 83 og 45 Kroner pr. ha, svarende til en Forrentningsprocent paa 3.4 og 2.2. En anden Driftstype, nemlig Gaarde med meget Frø og andre Handelsafgrøder, f. Eks. Sukkerroer, ligger dog bedre end de store Kvægholdsgaarde, idet Forrentningsprocenten her i de samme Aar var 3.6.

I store Træk maa det altsaa siges, at Priserne for Kvægbrugets Produkter har været for lave til at sikre disse Brug tilfredsstillende Rentabilitet i Sammenligning med Brugene med Handelsafgrøder. Men til Trods for de lave Priser paa Kvægprodukter har man alligevel haft de gunstigste Slutresultater af store Besætninger i Forhold til Arealet plus den dertil hørende alsidige Planteproduktion. Det kan se lidt mærkeligt ud. Forklaringen maa søges i flere Ting. Blandt andet er Grovfoderarealerne bedre udnyttet i den første Gruppe. Endvidere er det samlede Grovfoderareal her større i Forhold til Kornarealet. Naar man erindrer, at der paa en ha kan avles omkring dobbelt saa mange Foderenheder i Roer — og navnlig i de tørstofrige — som i Korn — efter Regnskaberne i Gennemsnit af de sidste 5 Aar: 6089 F.E. mod 3445 F.E. — saa har vi ogsaa her en Del af Forklaringen. Hertil kommer Staldgødningens grundlæggende Betydning og dette, at en alsidig Drift, hvor bredbladede, dybtgaaende Afgrøder veksler regelmæssigt med de smalbladede, men overfladisk voksende, giver langt de bedste Sædskifteforhold og Hvile for Jorden.

For de mindre Landbrug maa der endvidere regnes med endnu et væsentligt Forhold. I Regnskabet er der en Post, der hedder

Udgifter til Arbejds løn. Nu har det en vis Betydning, om en saadan bogført Udgift er Penge, der gaar ud af Bedriften, eller det er Penge, Ejeren beholder. Selv om Regnskabet ikke skelner derimellem, tror jeg dog nok, at Ejeren gør det. I de mindre Brug er Udgifterne til Arbejds løn i Hovedsagen bogført Vederlag for Familiens Arbejde og forbliver i Mandens Tegnebog.

Arbejds løn + Driftsleder løn udregnet pr. ha er for Roer og Græs plus dertil hørende Kvæghold rundt regnet Kr. 300, for 1 ha med Korn kun Kr. 100.

Det er i Virkeligheden en afgørende Kendsgerning for, at de mindre Brugs Eksistensmuligheder staar og falder med Opretholdelse af et stort Kvæghold. (Hvis man vil hjælpe de mindre Brug, maa man hellere sætte noget ind for, at de kan bevare et stort Husdyrhold end at forsøge — til Skade for dette — at indføre saadanne Produktioner, som kun kan gøres rentable ved Statsindgreb).

Naar dertil kommer, at det tager samfulde 3 Aar fra den Dag, en Ko føres til Tyren, til den Dag, da en eventuel Kviekalv kan sættes ind i Besætningen som Mælkeproducent, saa bør man vist ialt forstaa, hvor tvingende Grunde, der maa være til Stede, før Besætningerne reduceres stærkt over en lav Sko.

For Samfundet vil det ogsaa have den største Betydning, at Landbruget staar med et mindst muligt svækket Produktionsapparat den Dag, de normale Tider oprinder igen. I Almindelighed omsætter Kvæget $\frac{2}{3}$ af det samlede Høstudbytte, og dette Foder repræsenterer en Værdi, der er rundt regnet dobbelt saa stor som Danmarks normale Import af Kul, Koks, Cinders, samtlige Metaller, Benzin, Olie, kort sagt alle de mest uundværlige Raastoffer, der indføres.

Man kan regne med, at ialt benyttes 88 % af Landbrugsarealet til Dyrkning af Føderafgrøder til hele Husdyrbestanden, medens de resterende 12 % bruges til Dyrkning af Planter til andre Formaal. Det har navnlig Interesse at se, hvorledes Beholdningerne af Æggehvide eller fordøjeligt Renprotein stiller sig i Forholdet til det normale Krav. Dyrene stiller bestemte Minimumskrav til Æggehvide saavel til Vedligeholdelse som til Produktion. Derfor bliver det i Hovedsagen Æggehvidemængden, der bestemmer Husdyrproduktionens Størrelse. Ganske vist kan Dyrene nøjes med lidt mindre end de Mængder, vi i Følge Forsøgene maa anse for Optimum, dog ikke uden at Produktionen gaar noget ned. En Del af denne Nedgang kan til en vis Grænse ophæves ved at fodre

med Overskud af Kulhydrater — Overskud i Forhold til Produktionen.

Den hjemlige Produktion var i Gennemsnit for Aarene 1934—38 paa 734 Millioner kg fordøjeligt Renprotein og blev gennem indførte Foderstoffer suppleret med 287 Millioner kg aarligt.

Under de nuværende Forhold er Landet gennem sin egen Høst tvunget til at dække saa stor en Del af disse 287 Millioner som muligt. Der er da foretaget Beregninger for at konstatere, hvorledes det nuværende Høstudbytte stiller sig i Forhold til Foderbehovet.

Disse Beregninger viser et Underskud af Renprotein i Vinterperioden og af Foderenheder i Sommertiden.

Dette hænger sammen med, at Sommerfoderet hovedsagelig bestaar af Græs, hvori der er rigelige Mængder af Protein pr. Foderenhed, men Græsmarkerne giver mindre Udbytte i Foderenheder end baade Korn og Roer.

Vinterfoderet er hovedsagelig Korn og Roer. Navnlig Roerne er yderst proteinfattige. Til Gengæld giver de et Udbytte i Foderenheder pr. ha, der er mere end dobbelt saa stort som Græsmerkernes. Roernes Proteinfattighed bør man forsøge at bøde paa ved i fuld Udstrækning at anvende den proteinrige Top til Foder. Men selv om dette finder Sted, og selv om der avles en Del Hø til Vinterfoder, bliver der alligevel stort Underskud af Protein i Vinterfoderet.

Spørgsmaalet bliver derfor, hvilke Veje der skal vælges for at opnaa en øget Produktion af Protein i det hjemmeavlede Foder — vel at mærke i det Foder, der staar til Raadighed i Vinterperioden — uden at Produktionen af Foderenheder daler væsentligt.

Beregner man den gennemsnitlige Produktion pr. ha for Landets samlede Høst, bliver Billedet følgende (Gennemsnit 1934—38):

	Gennemsnit pr. ha	
	F.E.	kg. fordøjeligt Renprotein
Græs og Hø	3052	305.2
Rodfrugter (incl. Top)	6623	301.5
Korn (incl. Halm)	3157	216.9

Disse Tal er Gennemsnitstal. Navnlig for Græssets og Høets Vedkommende er der Grund til at fremhæve dette, idet der heri ogsaa indgaar Arealer uden for Omdriften.

I gode Afgrøder, saadan som de avles paa Forsøgsstationerne, kan man for Kornmarkerne regne med omkring 300 kg Renpro-

tein pr. ha. I gode Rodfrugtmarker, hvor Toppen udnyttes, ligger Udbyttet af Renprotein paa 4—500 kg. I Græsmarker med lille Bælgplantebestand er Udbyttet ca. 400 kg, medens Udbyttet i gode Kløvermarker og Lucernemarkers kan stige til 7—800 kg eller derover. Bælgæd og Sødlupin yder omkring 5—600 kg Renprotein pr. ha. Disse Tal gælder de friske Afgrøder; drejer det sig om Hø eller Ensilage, vil Udbyttet ligge indtil 25 % lavere.

Ved Overvejelser angaaende ønskelige Forskydninger i Arealbenyttelsen kan saadanne Tal være retningsgivende, og de er derfor benyttet som Udgangspunkt for følgende Eksempler paa, hvad der kan opnaas ved Ombytning af Afgrøder i almindelige Sædskifter.

Ved Ombytning af 1 ha Havre med Lupin paa Sandjord har der været en Nedgang paa ca. 13 % i Foderenheder, men et Plus i Produktionen af Protein, svarende til ca. 231 %. Dette vil omtrent gælde, hvad enten Lupinerne høstes modne eller bruges som Grøntfoder eller Ensilage.

Hvis Lupiner dyrkes i Stedet for Kaalroer under samme Forhold, tabes der ca. 72 % i Foderenheder, medens der vindes Protein svarende til ca. 76 %.

Hvis der paa let Lerjord dyrkes Lucerne til Hø i Stedet for Byg, tabes der ca. 10 % i Foderenheder, men der er paa Forsøgsstationer vundet ca. 157 % i Renprotein, og det er ingenlunde sjældent, at vellykkede Lucernemarkers yder Hø med 5—6000 F.E. i Stedet for de 4250 F.E., som der her er regnet med.

Ved at foretage disse Ombytninger alt efter Forholdene vil det være muligt at forøge Vinterforsyningen med Renprotein.

Men Spørgsmaalet er nu, hvilke Betingelser der er til Stede for en Udnyttelse af de Muligheder, som her er anvist.

Udvidet Dyrkning af Lupin eller anden Bælgæd til Modenhed kan anbefales, men saadanne Afgrøder er noget usikre, hvad Aaret 1940 har leveret tilstrækkeligt Bevis for. Derimod kan Dyrkning af Lupin til Grøntfoder eller Ensilage anbefales uden Forbehold paa al let Jord, hvis Kalkindhold ikke er for højt, men saa vidt det i Øjeblikket kan skønnes, er Mulighederne for en væsentlig Udvidelse af Lupinarealet i 1941 begrænsede, fordi Frøavlens i 1940 har været ude for store Vanskeligheder, og fordi der ikke i Øjeblikket er Sikkerhed for større Tilførsler udefra.

En Udvidelse af Arealet med Kløver eller Lucerne er desværre ikke mulig for Høstaaret 1941, men bør tilstræbes for 1942 og følgende Aar.

Da disse Afgrøder imidlertid uden Sammenligning er vore bedste Proteinproducenter, maa alt sættes ind paa en god Pleje og rationel Udnyttelse af de Arealer, der i Øjeblikket ligger med Kløver og Lucerne. Der tænkes her særlig paa en fornuftig Gødskning, især med Kali, og paa fuld Udnyttelse af den Viden, man har om Bjergning og Opbevaring af grønne Afgrøder til Vinterfoder, samt paa fortrinsvis Anvendelse af de mest bælgplanterige Græsmarker til Høslæt og Ensilage, medens de mere bælgplantefattige benyttes til Afgræsning.

Det maa fremhæves, at selv med fuld Udnyttelse af alle de Midler, der staar til Raadighed til Forøgelse af Proteinindholdet i vort hjemmeavlede Foder, vil vi næppe kunne tilvejebringe et Vinterfoder, der kan tilfredsstille de Krav, som stilles til Proteinindholdet i et rationelt sammensat Foder til Malkekøerne.

Det maa ogsaa understreges, at Mulighederne for at udnytte de her paa pegede Ændringer til Forbedring af Foderets Proteinindhold ligger yderst forskelligt fra Bedrift til Bedrift, og kun den enkelte Driftsleder er i Stand til at skønne over, hvad der i hvert enkelt Tilfælde kan foretages.

Med Hensyn til Roerne kan der paa peges visse Ændringer i den nuværende Drift for at forøge Udbyttet. Det drejer sig særlig om at indføre tørstofrige Roesorter i Stedet for tørstoffattige i de Landbrug, hvor dette ikke allerede har fundet Sted. Ved Ombytning af Kaalroer med Sukkerroer vil der overalt i Landet undtagen i Nordjylland kunne opnaas en Fordel baade i Foderenheder og Renprotein. Men det maa ikke glemmes, at Kaalroerne, foruden at være bedre egnet under barskere Klimaforhold, byder flere Fordele saavel for Sædskiftet som for Arbejdet i Roemarken. Hertil kommer, at Fodringen sidste Vinter har vist, at Kaalroerne har en gavnlig Virkning i Blanding med tørstofrige Roer.

Ombytning af Runkelroer med Sukkerroer vil overalt kunne medføre en Forøgelse af F.E. og Renprotein.

Fordelene ved de her nævnte Ombytninger fremkommer kun under Forudsætning af, at al Roetoppen anvendes til Opfodring.

En Udvidelse af Arealet med højprocentige Bederoer bør saaledes overvejes, navnlig i alle Landbrug i Østjylland og paa Øerne. Derved kan skaffes en Del af de Foderenheder, som tabes ved udvidet Dyrkning af Bælgsæd.

Ved at økonomisere med den ret store Rodfrugthøst kan der gives et Tilskud af Roer i den første Tid efter Udbindingen. Græssets Indhold af Renprotein kan godt og vel dække Proteinbehovet,

selv om der, hvor man har rigelige Beholdninger, gives et Tilskud af Roer og Halm. Der kan derved spares en Del Græs, saaledes at der bliver større Arealer til Høslæt eller Ensilering, og hertil maa fortrinsvis vælges de mest bælgplanterige Marker.

Lykkes det blot i Sommer at faa bjerget større Mængder Hø eller Ensilage end normalt, vil dette sammen med en rationel Udnyttelse af Roetoppen betyde en væsentlig Vinding for Vinterfodringen i 1941—42.

Man maa dog være opmærksom paa, at den kommende Høst af Foderafgrøder paa Grund af Staldgødningens ringere Værdi og Dyrkningen af Industriplanter antagelig vil blive mindre end normalt. En Følge heraf maa være, at der bliver en mindre Husdyrproduktion i 1941—42 end i 1940—41. En medvirkende Aarsag hertil er den Omstændighed, at der i 1940—41 var Reserver af Korn og Oliekager, hvad man ikke kan regne med vil findes ved Indgangen til næste Høstaar. —

— De har nu hørt om de Vilkaar, som i Dag er givet Landbruget at producere under, og De har hørt om, hvorledes Produktionen i store Træk maa tilrettelægges for at forekomme rationel i sig selv og for at opfylde de Krav, der stilles til den for at tjene Nationens Økonomi. Maaske en og anden vil spørge: hvilken Garanti har man for, at Landbruget nu virkelig følger disse givne Retningslinier? Men dette Spørgsmaal vilde imidlertid afsløre en ringe Forstaaelse af Landbrugets inderste Væsen.

En Landmand vilde ikke stille dette Spørgsmaal, thi ganske instinktivt maatte han vide, at derfor kan ikke gives nogen Garanti. Landbruget kan aldrig bøjes ind under strenge, ensartede, ganske forudbestemte Regler. Blev der gjort Forsøg paa det, vilde man simpelthen dræbe dets inderste Nerve, berøve det netop det Incitament, der er Aarsag til, at hver Plet af Danmarks Jord, fra det argeste Sand til den fedeste Lerjord, netop bringes til Højdepunktet af sin Ydeevne. Jorden er ikke et dødt Stof at arbejde med, den er levende i Ordets egentlige Forstand, thi dens stofdannende Evne beror paa levende Væsener. Vi bestemmer ikke over Vind og Vejr, og vi er ikke Herre over de Love, som er givet for Dyrenes Vækst og Udvikling. Vi maa bøje os for dem og for Naturens Luner. Og hvert eneste Landbrug fra det største til det mindste er en afgrænset Helhed, en Ener, der helt er præget individuelt i alle Enkeltheder.

Dermed er ikke sagt, at Landbruget som Erhverv maa stivne i ganske bestemte Former. Tværtimod er det i erhvervsmæssig

Henseende saa bevægeligt, at det har store Muligheder for at tilpasse sig nye Krav, der rejses af Tiden. Men der maa Tid til al Udvikling, og der kan ikke bøjes af for hver Kastevind.

Og skal der tages nye Produktioner op, kan det kun ske paa Bekostning af gamle. Den Kendsgerning ligger fast i et Land, hvor al dyrkbar Jord er taget i Brug i den Grad som her. Vanskeligheden ligger da i at bedømme, i hvor stor Udstrækning de gamle, prøvede Driftsformer skal vige for nye. Det kan ikke angives med Tal, thi det maa overlades til den enkelte Landmand at bedømme, efter at Fortrin og Mangler ved det nye er belyst.

Men et kan siges, og det er, at man skal være varsom med bevidst at fremskynde en stærk Udvikling af Produktioner, som ikke kan hvile i et naturligt Leje, men maa opbygges paa kunstigt Grundlag. Man kan ikke ustraffet synde imod en af Erhvervslevets Grundlove. Det er sket paa adskillige Omraader indenfor Industrien i Aarene forud for denne Krig, og hele Samfundet lider under det i Dag og ud i Fremtiden. Det samme maa ikke finde Sted i Landbruget.
